

Met Oase op stap naar Polen?

- Jan Nijman -

Natuur in Polen

Polen is een land dat Nederlanders niet zo gauw als reisdoel uitkiezen. Veel mensen associëren het land met grauwheid, armoe en ellende. Maar hoewel Polen materieel gezien misschien arm is, is het qua natuur ontzettend rijk. In het oosten ligt het grootste restant van het oerbos, dat eens heel Europa bedekte. En omdat Polen grotendeels een laagland is, kun je daar natuur aantreffen zoals we die ook in Nederland hadden kunnen aantreffen.

Ecologisch normbesef opvijzelen

Twee jaar geleden heb ik leerlingen van de tuinbouwschool in Frederiksoord, collega's en enkele andere biologen enthousiast weten te maken voor een reis naar het grote oerbos in Bialowieza in het oosten van Polen. Wij wilden er heen, omdat we na het zien van vele tuinen, parken en natuurgebieden wel eens geconfronteerd wilden worden met "echte natuur".

In Oost-Polen kun je die vinden, zei men. We wilden er heen om, zoals één van de deelnemers het zei, "ons eigen ecologisch normbesef op te vijzelen". De reis was een succes en voor herhaling vatbaar. De confrontatie met de uitgestrekte natuur in deze vergeten hoek van Europa was 'verpletterend'.

Afgelopen jaar ging ik opnieuw naar dit gebied, nu met natuurliefhebbers, biologen en vrienden. We bezochten twee grote Nationale Parken in Polen. Het dal langs de rivieren Biebrza en Narew, (Biebrzanski Park Narodowy), en het beroemde oerbos bij Bialowieza (Bialowieski Park Narodowy).

Polen is een heel groot land. De naam Polen is afgeleid van 'polje', dat veld betekent. Polen is vooral een laagland, ontstaan door de werking van de gletsjers in de ijstijden. Er zijn stuwwallen tussen uitgestrekte laagvlakten, die doorsneden zijn door vele rivieren. Het landschap zou - afgezien van enige klimatologische verschillen - vergelijkbaar kunnen zijn met dat van ons land. Maar door hele grote historische

en culturele verschillen is Polen veel minder intensief geëxploiteerd. Communisme, onderdrukking door de nazi's, tsaren, Pruisen, Zweden, Teutoonse ridders hebben er voor gezorgd dat grote stukken van dit land nog 'puur natuur' zijn. Je ziet er natuur waar wij alleen maar van kunnen dromen.

Biebrzanski Park Narodowy

Stel je voor dat de IJssel vanaf Arnhem tot aan Kampen er uit zou zien als één natuurgebied, waar bevers wonen, waar elanden rondsoppen, waar duizenden ooievaars hun voedsel vinden, en waar kraanvogels langs ondergelopen weilanden waden. De Biebrza is een zijrivier van de Narew. De Narew mondt uit in de Wisla (Weichsel), de grootste rivier van Polen. Het Biebrza-dal is vele eeuwen een strategische grensstreek geweest tussen Oost-Pruisen en het tsarenrijk, of het rijk van de Poolse koningen. Meer dan zestig kilometer lang, en soms meer dan tien kilometer breed strekt zich een uitgestrekte moerasvlakte en ooibos uit, waar bevers wonen, en korhoenders baltsen. We hebben er gewandeld, op zoek naar de korhoenders, maar zagen 'alleen maar' elanden, kraanvogels, beversporen, ooievaars, en ook goudveil, leverbloempje, peperboompje, lievevrouwebedstro, knikkend nagelkruid.

Het oerbos

Een ander groots gebied is uiteraard het grote oerbos Bialowieza. Het bos strekt zich uit over het grensgebied van Polen en Wit-Rusland en is 1250 km² groot. Slechts een deel is beschermd als Nationaal Park. Het grootste deel wordt op een extensieve manier beheerd als productiebos. Een elektrisch hek staat aan de grens met Wit-Rusland. Dit hek moet voorkomen dat de mensen vrij van het ene land naar het andere kunnen migreren. Herten en wisenten worden daardoor ook belemmerd in de uitwisseling. Wolven en de kleinere dieren kunnen wel makkelijk over de grens komen.

De eerste indrukken van het bos buiten het strikte natuurservaat zijn al indrukwekkend. Wandelend over een knuppelpad door een moerasbos zie je links en rechts schubwortel, bosanemoon, goudveil, leverbloempje, waterviolier,



Puszcza Białowieska

wijfjesvaren, moerasviooltje... En op de drogere stukken zie je 'velden' met bosanemonen, daslook. Het goudveil staat er alsof het onkruid is. Eén van onze deelnemers, een vogelaar, kent geen planten, maar herkent de goudveil nu wel:

Mijn Poolse bloem

Voorheen kende ik alleen de sla en de bonen,
Daartussen wiede ik alles in stijl,
Maar als ik nu mijn tuin ga schonen,
Laat ik haar staan,... de Goudvijl.

Willem v. d. Salm

Bialowieski Park Narodowy

Dat het oerbos nu beschermd is, is een gevolg van de Duitse bezetting. Wetenschappers erkenden de waarde van dit gebied en besloten om in totaal 10.500 ha onder strenge controle te plaatsen. De toegang tot het "Bialowieski Park Narodowy" is met een groot hek afgesloten. In diverse talen staat vermeld dat toegang tot dit park zonder bevoegde gids verboden is. Niet alleen uit oogpunt van gebiedsbescherming maar ook voor de veiligheid van de bezoekers, zoals blijkt uit het verhaal van onze gids. Twee Duitsers die enkele jaren daarvoor op eigen gelegenheid zonder gids en zonder kaart het gebied zijn ingetrokken zouden dit moeten kunnen beamen maar er is helaas nooit meer iets van hen vernomen.

Wat moet je vertellen van een bezoek aan het laatste stuk oerbos van Europa? Dat je de withalsvliegenvanger hebt gezien die zijn nest had in een eik met een doorsnee van minstens zes meter? Of over de larix van zeker vijftig jaar oud met een omtrek van zes meter?

Van bomen met een gigantische lengte en doorsnee, die ongestoord kunnen groeien tot ze na eeuwen afsterven en tot simpele voedingsstoffen worden afgebroken? Of over de drie edelherten die voor ons het bospad overstaken? Teveel indrukken om zomaar op papier te beschrijven: je moet er gewoon geweest zijn.

Geheel ongeschonden is het Bialowiezabos niet. Tussen 1924 en 1929 heeft een Engelse maatschappij in totaal 2.000.000 m³ hout gekapt. De afspraak was dat alleen zieke bomen gekapt mochten worden maar door houtzwammen op bomen te spijkeren, nam het aantal 'zieke' bomen ineens fors toe. Helaas had men geen oplossing om de dikke bomen het bos uit te krijgen, en liet men die bomen maar liggen. Tijdens de laatste Wereldoorlog is ruim vijf miljoen kuub

hout gekapt. Toch zijn er nog enorm veel oude bomen over. Vooral de plaats waar de bomen met hun voeten in het water staan, maakt indruk. Zo moeten de uitgestrekte bossen in het Carboontijdperk er uit gezien hebben!

Grote woudreuzen liggen gestrekt op de grond en worden door schimmels en bodemdiertjes langzaam afgebroken tot hun primaire bouwstoffen. Hier sta je midden in de kringloop van het leven en kan je de verschillende stappen niet alleen zien, maar ook ruiken en voelen.

Aan de voet van bomen van wel veertig meter hoog sta je met je voeten tussen kiemplantjes die wellicht ooit ook eens zullen uitgroeien tot zo'n reus.

Een bijennest in een scheur in een boom wordt tegen een onverhoeds bezoek van een beer beschermd door een simpele constructie: een flink stuk eikenhout aan een lang touw. Het scenario ziet er als volgt uit: de beer klimt de boom in, zwipt het blok hout weg dat natuurlijk keurig terugslingert en de beer door een flinke oplawaai uit de boom doet vallen. Dit schijnt prima te werken: einde oefening beer en de honing blijft bewaard.

Met Oase op stap?

Oase-lezers zijn bezig met natuur en cultuur. Er zijn discussies over inheemse planten of exoten, over "wat is natuur" en over beheer. Een bezoek aan deze gebieden zou zeer inspirerend kunnen zijn. Afgelopen jaren ben ik begin mei in Polen geweest. Beide keren boften we geweldig met het weer. Er waren nog geen muggen. De voorjaarsbloeiers waren bijna of nog net op hun mooist en de bomen hadden fris groen blad. In samenwerking met een Pools bureau Birdtour in Bialystok konden we de reis afgelopen jaar organiseren voor **zo'n f 700,- p.p.** voor één week incl. treinreis, hotels, overnachting, maaltijden, bus en gids.

Het is de moeite waard!

Jan Nijman is docent op het Terra-College te Frederiksoord.

Adres:

de Hoek 24, 8381 BL Vledder

tel.: 0521-381343

e-mail: jan.nijman@hetnet.nl

Heeft u belangstelling voor deze bijzondere volledig georganiseerde reis naar Polen - **geplande periode: 29 april - 7 mei 2000** - stuur dan onderstaande strook (of een kopie ervan) zo spoedig mogelijk naar het secretariaat van Stichting Oase, Kloosterstr. 5 a, 6641 KW Beuningen. We houden u uiteraard op de hoogte van de verdere ontwikkelingen.

Ja, ik heb belangstelling voor de reis naar Polen van 29 april - 7 mei 2000

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Telefoonnummer: